

ПРО КРИТИКІВ.

Сон — Джерома К. Джерома.

Раз мені приснив ся сон. (Ніщо иньше й не може снити ся, я знаю. Але ся ффраза звучить так поетично, по біблійному, що я не міг здержати себе, щоб не вжити її). Мені снило ся, що я понав у якийсь дивний, незвичайний край. У нїм вели лад самі критики.

Мешканці сего чудового краю дуже високо цїнили критиків, майже так само, як критики самі себе, хоч, розумість ся, не зовсім так само, бо се не можливе. І ось вони згодили ся у всім слухати критиків. Мені прийшло ся прожити у сїм краю кілька літ. Не дуже приємно було там жити. Так мені снило ся.

З початку в сїм краю були автори і писали книжки. Але критики не находили в сих книжках нічого оригінального і нарікали, що люде, котрі з більшим успіхом могли би копати картофлю, надармо тратять свій час і рабують час критикам (се ще важнійше), збираючи до купи всякі можливі дурниці, знані кождому школяреви, і подаючи публіці старі сюжети та старі історії, що вже давно-давно пережили ся і переїли ся і докучили всім до живої душі.

Автори прочитали се, що написали критики, зітхнули, перестали писати книжки і взяли ся до картофлі. Але вони в сїй роботі не мали ніякого досьвіду і копали картофлю дуже зле, а люде, для котрих вони копали, безнастанно радили їм покинути се занятє і пійти писати книжки. Одначе всім не догодиш.

З початку в сїм чудовім краю були й артисти. Вони малювали образи, а критики приходили і дивили ся на сї образи крізь свої окуляри.

— Нема нічого оригінального в сих образах, — говорили критики, — все ті самі краски, та сама перспектива, той самий захід сонця, те саме море, і суша, і небо, і люде. По що нещасні тратять свій час, малюючи образи, коли вони з далеко більшим успіхом могли би білити доми?

До речі сказавши, ви мабуть замітили, що ніщо не сердить так вашого критика, як думка, що ви „надармо тратите свій час“. Особливо страта часу мучить його. Він дуже дорожить чужим часом.

— Боже! Боже! — каже критик. — За той час, що він ужив на те, щоби намалювати сей образ або написати сю книжку, він міг би почорнити п'ятнайцять тисяч пар чобіт або розмішати п'ятнайцять тисяч ведер вапна. Ось як люде тратять час!

Їм і в голову не приходить, що як би не сей образ або не ся книжка, то чоловік зовсім певно ходив би без діла з кута в кут з папіроскою в роті.

Зовсім так само, пригадую собі, поступали собі зі мною, коли я був ще маленьким. Сиджу собі, бувало, як ягнятко і читаю „Брехню розбійника“. Нараз хто небудь із моїх освічених свояків загляне через моє плече і скаже:

— Ба! По що ти час тратиш на такі дурниці? Пішов би та заняв ся би радше чимсь хосенним!

І він відбирає мені книжку.

Я встаю і йду „заняти ся чимсь хосенним“. За годину вертаю до дому і виглядаю як фітура з образу битви, бо я впав з даху оранжерії фермера Бетса і зломав кактус, хоч сам не знаю, звідки я взяв ся на даху. Лучше було би дозволити мені дальше цікавитись „Брехнею розбійника“.

Артисти в тім краю, що я бачив його у сні, перестали малювати образи, купили собі драбини і взяли ся білити доми.

Як бачите, край, що мені снів ся, не був такий як наш, де вільно критикам говорити, що їм спаде на думку

і де на їх слова не звертає ніхто ніякої уваги. Ні! У тім чудовім краю на критиків дивили ся люде серіозно і слухали їх.

З поетами і різьбарами упорали ся вони дуже скоро. Думка, що осьвічений чоловік стане читати сучасні поезії, коли на сьвітї є Гомер, або що він захоче подивити ся на яку-небудь иньшу статую, коли ще дещо лишило ся з Медицейської Венери, — була занадто нерозумна. Поети і різьбарі тільки даремно тратили свій час.

Що вони радили їм робити, я забув. Знаю лише, що нової роботи вони зовсім не знали і так лишили ся без ніякого заняття.

Музиканти також пробували займатися своєю штукаю, але недовго.

— От, звичайне повторюванє одних і тих самих нот у ріжних комбінаціях! — сказали критики. — По що вони даремно тратять свій час на складанє сих неоригінальних композицій, коли могли би замітати улиці.

Один написав драму. Я спитав ся, що про него написали критики. Мені показали його могилу.

Коли в тім осьвіченім краю не стало вже ні артистів, ні літератів, ні музикантів, котрих можна би було критикувати, народ сказав:

— Чому би наші дорогі критики не мали критикувати нас? Критика користна для кожного. Нам усе так говорено. Подивіть ся тільки, яку користь принесла вона артистам і письменникам: жаден з них не тратить тепер надармо часу! Чому-ж би ї нам не користати з добродійств критики?

Сю думку подали вони критикам. Критикам вона певичайно сподобала ся і вони заявили, що візьмуть ся за сю роботу дуже радо. Треба критикам признати, що вони ніколи не лякають ся роботи. Вони готові сидіти і критикувати вісімнайцять годин на добу, коли потрібно (і навіть, коли ї не потрібно). Вони ніколи не нарікають на те, що мають за багато роботи. Вони готові критикувати всіх і все на сім сьвітї. Вони готові критикувати всіх і все і на тім сьвітї, коли перенесуть ся туди. Мабуть старенький Плутон має з ними немало клопоту.

Таким способом, коли хто купував дім, або коли курка в курнику знесла яйце, то питали ся про гадку критиків. Для критиків кождий дім був неоригінальний. Кождий дім виглядав так як і иньші: всі вони були збудовані після одного і того самого пляну: в низу — пивниці, над землею — дім, а зверху — дах. Ані дрібки оригінальності!

Так само було і з яйцями. Одно яйце було таке як і друге.

То було просто нещастє.

Вони критикували все. Молода пара, залюбивши ся в себе, приходила до критиків і питала ся про їх думку:

— Люба панночко, — говорив критик, оглянувши молодця докладно, — у вашого судженого я не можу найти нічого нового. Ви тільки дармо стратите час, коли вийдете за него за муж.

А до молодця вони говорили:

— Боже борони! В тій дівчині нема нічого принадного. За що ви полюбили її? От собі — миленьке личко і фігура, ангельський характер, глибокий розум, добре серце і сильне здоровлє! Але з того часу, як є сьвіт, то вже певно було таких дівчат з десять. Ви лише дармо тратите час, люблячи її.

Про вінчанє не було що тепер і думати.

Вони критикували пташки за їх нудний, стародавній сьпів, критикували квітки за їх давно звєні запахи і краски. Вони нарікали на погоду, що в ній нема оригінальності (правда, вони не знали нашої весни) і докоряли сонцю, що все однаково то сходить, то заходить.

Вони критикували дітей. Скоро тільки в яким домі прийшла на сьвіт нова дитина, вони приходили сказати свою гадку. Мати з гордістю показувала їм свого новонародженого сина.

— Бачили ви коли такого молодця? — говорила вона. — Незвичайна дитина, правда? Подивіть ся лише на його ноженята! Бачите, які в нього ніжки? Няня каже, що вона перший раз в житю бачить таку дитину. Ах, ти мій голубчику!

Але критики не годили ся з тим.

— Говоріть своє! — відповідали вони. — В нїм нема ні каплі оригінальності, ні каплі! Така сама дитина, як і кожда иньша: гола головка, червоне лице, великий рот, приплесканий ніс. То слабе наслідуванє. То плягіят, найзвичайнїйшїй плягіят! Ви тїлько дармо стратили час, нанї добродїйко! Коли ви не можете сотворити нічого бїльше оригінального, то ми радимо вам занятї ся радше чимсь иньшим.

Аж тут прийшов критикам конаець.

— Ей ви! Надоїли ви нам із своїми критиками! — закричав нарід. — Коли вже на те пішло, то і ви неоригінальні і ваша критика неоригінальна. Ви повторяєте все те саме, що говорило ся ще в часи Соломона. Ми утопимо вас і відітхнем свобідно!

— Як? Утопити критиків? — скрикнули критики. — Се нечувана жорстокість!

— Ну, от почувли ви раз від нас оригінальну думку, — злобно відповів нарід. — Тепер ви повинні бути з нас вдоволені!

Вони схопили критиків і втопили їх, а потім видали коротенький закон, в котрім критика називала ся злочинном, що за нього кара — смерть.

Потім штука і література в тїм краю стала де в чїм дивна і сьмішна, але про те жити було там далеко приємнїйше. Так менї бодай снило ся!

Переклав

Є. ьл

